

Олег Ярославович Пилипчук — зоолог, еволюційний морфолог, історик науки й техніки

Оксана Червоненко, Ігор Загороднюк

Національний науково-природничий музей НАН України (Київ)
e-mail: entomo@ukr.net; orcid: 0000-0002-7707-3801

CHERVONENKO, O., I. ZAGORODNIUK. Oleg Yaroslavovych Pylypchuk, a zoologist, evolutionary morphologist, historian of science and technology. — A researcher who studied the locomotor system of mammals with different types of limb support (foot, toe, and phalanges), and conducted morpho-functional analysis of the spine of mammals. He has actively worked in nature reserves of Ukraine, Belarus, and Russia. The researcher frequently changes his research topics, although with an in-depth analysis of each. A significant part of O. Ya. Pylypchuk's research is connected with the history of science. Among the author's investigations are the scientific biographies of mammalogists or scientists related to mammalogy. Currently, O. Ya. Pylypchuk is one of the leaders of the community of historians of science and technology.

Біографічні деталі

Олег Ярославович Пилипчук народився 13 серпня 1947 р. у с. Оришківці Гусятинського району Тернопільської обл. Залишився без батька ще до народження. Після закінчення Копичинської середньої школи вступив на біологічний факультет Чернівецького університету (1965 р.). Після навчання три роки (1970–1973) вчителював у Коцюбинській школі Гусятинського району Тернопільської обл., викладав біологію й хімію. З 1973 по 1988 р. аспірант і далі науковий співробітник Відділу еволюційної морфології тварин Інституту зоології ім. І. І. Шмальгаузена АН УРСР (ІЗАН).

Захистив кандидатську дисертацію в 1976 р. У 1988 р. перейшов на роботу до Київського педінституту, де 8 років (до 1995 р.) викладав природничі дисципліни. 1992 р. захистив докторську дисертацію. У 1995–1996 рр. — завідувач відділу історії науки й освіти Інституту українознавства КНУ, з 1996 р. дотепер — завідувач кафедри Київського університету економіки і технологій транспорту (тепер Державний економіко-технологічний університет транспорту).

Рис. 1. Олег Ярославович Пилипчук. Фото близько 2015 р., зі статті О. Червоненко (2017).

Ключові доробки в галузі теріології

У галузі теріології Олег Ярославович відзначився дослідженнями локомоторного апарату ссавців з різним типом опори кінцівок — стопо-, пальце-, і фалангохідних. Основним напрямком став морфофункціональний аналіз хребта ссавців, чому була присвячена кандидатська дисертація — «Морфологія та біомеханіка скелета попереково-крижового відділу хребта деяких ссавців» (керівник — С. Ф. Манзій).

Олег Ярославович як зоолог широкого профілю вів активну роботу в заповідниках України, Білорусі та Росії. За час роботи в ІЗАН відвідав з науковою метою 14 заповідників в Україні, Березинський заповідник у Білорусі, Боржомський — у Грузії, п'ять разів побував у горах Таджикистану.

Не оминув він своєю увагою різних хижих ссавців, особливо куніцевих, чому були присвячені окремі праці.

Детально дослідив скелет і мускулатуру хребта представників ряду сирен: американського ламантина, дюгоня і стеллерової морської корови.

За підсумками порівняльно-морфологічних досліджень 1973–1988 рр. у Відділі еволюційної морфології ІЗАН Олег Ярославович опублікував майже 100 публікацій; є співавтором монографій із серії «Види фауни СРСР і суміжних країн» — «Вовк» (1985), «Ондатра» (1987), «Антилопа Канна» (1987), «Антилопа Нільгау», «Сайгак», «Ламантин».

Значна частка досліджень пов'язана з історією науки. Серед розвідок автора — наукові біографії таких теріологів або дотичних до теріології науковців, як М. Ф. Кащенко, С. Ф. Манзій, І. Г. Підоплічко, І. І. Пузанов. Врешті, дослідник підготував докторську дисертацію за темою «Київське товариство дослідників природи: 1869–1929 рр.» (захист у 1992 р.).

Олег Ярославович — автор науково-популярних книг, серед яких: «Тварини з «Червоної книги» (1986), «Загадковий світ сирен» (1988), «Ці загадкові куніці» (1989).

Чесноти, захоплення, суспільна робота, відзнаки

Особливістю дослідника є часта й легка зміна дослідницьких тем, з глибоким аналізом кожної з них. Лекції він читає захопливо, завжди без конспектів і не за підручником. У період викладання в педінституті особливу увагу приділяв дисципліні «еволюційне вчення», керував літніми польовими практиками студентів у Закарпатті й Приазов'ї.

Його примітною особливістю є життєвий оптимізм і природне почуття гумору, він завжди готовий на жартівливу витівку навіть у найбільш серйозній аудиторії. У шкільні роки ходив до музичної школи, 5 років вчився грі на баяні, і набуті навички не раз знадобилися в житті, зокрема при організації творчих колективів та ВІА у тих селах, де працював учителем. Щоліта відпочиває на малій Батьківщині, на Прикарпатті.

У Києві О. Я. Пилипчук є одним із лідерів спільноти істориків науки й техніки. Серед героїв його розвідок (окрім перелічених вище теріологів) — академіки О. О. Ковалевський, О. П. Маркевич, О. М. Северцов, Д. К. Третьяков, І. І. Шмальгаузен, проф. П. М. Бучинський, М. М. Воскобойников, Б. О. Домбровський, В. В. Заленський, М. О. Зарудний, В. Г. Касьяненко, І. І. Мечникова, О. М. Нікольського, М. В. Павлову, П. П. Сушкіна. Не оминув дослідник увагою й діяльність наукових товариств.

Є упорядником та редактором збірника наукових праць «Історія української науки на межі тисячоліть» (з 1999), членом редколегій низки журналів та збірників — «Нариси з історії природознавства і техніки», «Наука і наукознавство», та «Питання історії науки і техніки» та ін.

Має багато відзнак, серед яких — Медаль та диплом лауреата Нагороди імені Ярослава Мудрого за здобутки у галузі науки і техніки від АН Вищої школи України (2000), відзнаку «Знак пошани» від Міністерства аграрної політики України (2002), знак «Відмінник освіти України» від Міністерства освіти і науки України (2003) та ін. Досліднику присвячено декілька статей з нагоди його ювілеїв (напр. Скляр 2018; Червоненко 2018).

Література

- Пилипчук, О. Я. 1991. *Київське товариство дослідників природи та його внесок у розвиток ембріологічної науки*: посібник для студентів. Київ, 1–98.
- Пилипчук, О. Я., Г. В. Дефорж. 2017. *Еволюційна морфологія хребетних тварин в Україні: становлення та розвиток (кінець XIX – перша половина XX ст.* Відп. ред. Л. Т. Котляренко. Талком, Київ, 1–185.
- Пилипчук, О. Я., Т. В. Пічкур. 2018. *Розвиток еволюційної теорії в Україні (друга половина XIX – перша чверть XX ст.)*. Відп. ред. Г. В. Дефорж. Талком, Київ, 1–205.
- Пилипчук, О. Я., О. О. Пилипчук. 2019. *Творці української науки: біографічний довідник: у двох книгах. Книга 1*. Талком, Київ, 1–230.
- Скляр, В. М. 2018. Олег Ярославович Пилипчук — історик освіти, науки і техніки. До 70-річчя від дня народження. *Наука та наукознавство*, 24: 45–47. <https://bit.ly/3H0j61D>
- Сухотеріна, Л., І. Грушицька, Н. Рижєва. 2017. У витоках історії науки і техніки в Україні: О. Я. Пилипчук (До 70-річчя від дня народження). *Емінак*, 1 (3, 19): 118–123.
- Червоненко, О. В. 2017. До 70-річчя Олега Ярославовича Пилипчука. *Вісник Національного науково-природничого музею*, 15: 151–153.

ЧЕРВОНЕНКО, О., І. ЗАГОРОДНЮК. Олег Ярославович Пилипчук — зоолог, еволюційний морфолог, історик науки й техніки. — Дослідник, що вивчав локомоторний апарат ссавців з різним типом опори кінцівок — стопо-, пальце-, і фалангохідних та проводив морфофункціональний аналіз хребта ссавців. Вів активну роботу в заповідниках України, Білорусі та Росії. Особливістю дослідника є часта зміна дослідницьких тем з глибоким аналізом кожної. Значна частка досліджень О. Я. Пилипчука пов'язана з історією науки. Серед розвідок автора — наукові біографії теріологів або дотичних до теріології науковців. Наразі О. Я. Пилипчук є одним з лідерів спільноти істориків науки й техніки.